

A FAMILIA VILLARCHAO: DE VERANEANTES A VECIÑOS EN O GROVE DURANTE MÁIS DE 100 ANOS

Por: José Mª Castilla Villarchao

Unha das primeiras familias veraneantes que se afincaron permanentemente en O Grove, fai máis de 100 anos, foi posiblemente a pertencente a un coronel retirado chamado D. Pegerto Villarchao (Figueiredo 1840-Madrid 1920). O militar, oriúndo dunha aldea de Ourense, mercou á familia Domínguez García unhas casas e uns terreos xunto ao *Hotel Casa Blanca*, no lugar de A Vía fronte á illa de A Toxa, para tomar as augas e aloxar a toda a súa familia, formada pola súa esposa, dona **Rosalía** (A Habana, 1855-Madrid 1942), o seu fillo **José Joaquín** (A Habana 1880-Madrid 1937), a nora, **Amparo** (Illescas 1879- Orán 1938) e as súas netas Amparo (Madrid 1907-Madrid 1984), Rosita (Madrid 1911- O Grove 1988) e **Amalita** (Madrid 1915- O Grove 1992).

A esposa de don Pegerto, dona Rosalía era de orixe cubana, alta, delgada, belísima e ademais intelixente e culta, profesora, e no seu trato, sinxela, afable e cariñosa, como foi sempre na súa vida.

O testemuño de Marcelino Domínguez García, neto da familia do *Hotel Casa Blanca*, relatava con cariño que

Dona Rosalía

con seis anos (1934) axudaba a dona Rosalía a facer manteiga e que esta lle ensinaba a ortografía (Por exemplo, “*ahí hay un hombre que dice jay!*”) e José Joaquín, o fillo do matrimonio, escollíalle libros de aventuras dun gran armario cheo de novelas para que as lera.

Este fillo foi funcionario do Estado no *Tribunal de Cuentas de Madrid*. En 1915 formou parte da Xunta Directiva da publicación *El Norte de Madrid*, cuxo presidente foi D. **Ramón Pulido**, pintor dos frescos do salón principal do Gran Hotel de A Toxa.

Todos os veráns a muller de José Joaquín, Amparo, tomaba as augas no balneario e logo paseaban xuntos na barquiña “*Las tres niñas*” pasando ratos fabulosos, con excursións polos arredores, aínda que no que máis gozaban el e toda a súa familia eran nas mañás do mercado en Cambados. Ás 07:00 saían na motora de O Grove e alí, sen parar, regateando con moita graza (ríanse as mulleres das súas ocorrencias), mercaba montóns de cousas, dende un baco-

Embarcación “Las tres niñas” gobernada polo “Mudo” con Amparo na popa do barco en 1914

riño, polos, galiñas, patos, verduras, froitas de todas clases. Todo lle parecía pouco; logo ía Francisco, “*el mudo*”, o seu barqueiro, a recoller as compras que transportaba na barca. En 1937 morreu José Joaquín dun infarto, despois de deixar a cada unha das súas fillas unha vivenda independente en O Grove.

OS VILARCHAO E A FAMILIA DO TENENTE DOMÍNGUEZ

O outro fillo da familia Domínguez, Joaquín, era militar de aviación e fixérase noivo da neta pequena da familia Villarchao, Amalita, formada na carreira de piano e violín. Pouco antes de rematar a guerra civil, víronse por última vez en O Grove. A familia Villarchao conseguira autorización das autoridades da República para abandonar Madrid. En 1938 a bisavoa, dona Rosalía de 83 anos, a nora Amparo de 59 anos e as netas solteiras, Rosita de 23 e Amalita de 19, saíron de Madrid, por estrada seguramente, e dirixíronse primeiro a Alicante; de aí a Orán en barco, onde faleceu Amparo; e finalmente a Vilagarcía e a O Grove, tamén en

barco. A neta Amparo, de 27 anos e a bisneta Amparín, de dous anos partiron co mesmo destino pouco despois polo mesmo itinerario, tras conseguir o permiso do seu marido, que quedou en Madrid. A familia Domínguez acolleunos con agarimo e solicitude, porque viñan exhaustas.

José Joaquín Villarchao e Amparo

Vivenda Villarchao, ao fondo Villa Honorata no lugar de A Vía. 1914

Pouco despois, o tenente Domínguez (Joaquín Domínguez García) reincorporouse ao fronte porque acabou un permiso por convalecencia e desapareceu no voo de Mallorca, no que tamén faleceu o comandante Ramón

Franco Bahamonde. No cemiterio atópanse xuntos os dous nichos, o de Joaquín e o de Amalita.. Esta viviu permanentemente en O Grove durante case trinta anos, tras separarse do seu marido polos anos 60, sendo querida por moitos veciños polo seu humor e simpatía, especialmente por outra neta da familia Domínguez, chamada Teresiña, que tras a morte da súa nai Dona Generosa, rexentou o *Hotel Casa Blanca* coa axuda do seu fillo Marcelino e da súa nora Marcelina.

OS VILLARCHAO E A PONTE DE A TOXA

O mestre de obras da construción da ponte sobre a ría, que permitía tomar as augas termais do balneario da Toxa con asiduidade e comodidade aos bañistas procedentes das aldeas próximas, das provincias galegas, do resto de España e do estranxeiro, chamábase **Paulino Clérigo**, de Astorga, e fixo amizade con D. Pegerto, a través dos donos do *Hotel Casa Blanca*, onde se hospedaba.

As súas familias respectivas seguíronse tratando, especialmente un neto de aquel, *Restituto Clérigo*, que chegou a ser gobernador provincial de León, e unha neta deste, Rosita, licenciada en Farmacia.

Paulino Clérigo con parte da súa familia detrás de Casa Blanca. 1910